

การอายัดทรัพย์สิน

ชัยยุทธ ศรีจำนงค์*

การบังคับคดีตามคำพิพากษาและคำสั่งของศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติถึงหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจบังคับบุคคลที่เป็นลูกหนี้ตาม คำพิพากษาให้ปฏิบัติตามชำระหนี้ได้ 3 กรณี คือ

1. กรณีที่บังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระเงิน (มาตรา 283 – 287) โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามustขอหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อขายหรือจำนำเพื่อนำเงินมาชำระให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

2. การบังคับคดีขับไล่หรือรื้อถอน (มาตรา 296 ทวิ-296 สัตต) ขับไล่หรือต้องออกไปหรือต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่อาศัยหรือทรัพย์สินที่ครอบครอง ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามบังคับ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อบังคับเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองทรัพย์สินดังกล่าว

3. การบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากะทำการ หรืองดเว้นกระทำการ (มาตรา 297-300) เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาฝ่าฝืนคำพิพากษาหรือคำสั่ง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษากะทำการยื่นคำขอฝ่ายเดียวเพื่อบังคับคำสั่งจับกุมและกักขัง แต่ศาลจะต้องพอใจจากพยานหลักฐานของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา 2 ประการ คือ

1) ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีความสามารถที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ ถ้าได้กระทำโดยสุจริต และ

2) ไม่มีวิธีบังคับอื่นใดที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะใช้บังคับได้

การบังคับคดีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระเงินนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี เพื่อบังคับเจ้าพนักงานบังคับคดี ทำการอายัดสิทธิเรียกร้อง

* อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งกรุงเทพใต้

ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา นำเงินหรือทรัพย์สินที่อายัดได้ออกขายหรือจำหน่าย นำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้น เพื่อความเข้าใจความหมาย และผลการอายัดสิทธิเรียกร้องดังกล่าวได้มีบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ดังนี้

การอายัดทรัพย์สิน คือ การส่งบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษามิให้ทำการ โอนหรือชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี (ฎีกาที่ 187/2490)

ในกรณีที่เกิดการอายัดขึ้นได้ ก็เพราะลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งไม่ชำระหนี้ตามคำบังคับ มีสิทธิเรียกร้องที่จะให้บุคคลภายนอก

- (1) ชำระเงินจำนวนหนึ่ง
- (2) ให้ส่งมอบสิ่งของ หรือ
- (3) มีสิทธิเรียกร้องอย่างอื่น

สิ่งที่จะอายัดได้

มาตรา 282 (2) และ (3) บัญญัติถึงสิ่งที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะอายัด ซึ่งได้แก่

1. สंहारิมทรัพย์มีรูปร่าง
2. อสังหาริมทรัพย์
3. สิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์
4. เงิน

ทรัพย์หรือสิทธิทั้งสี่ประเภทเป็นทรัพย์หรือสิทธิที่บุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา วิธีการอายัดจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะแห่งทรัพย์หรือสิทธิ ซึ่งจะกล่าวในเรื่องวิธีการอายัด

ทรัพย์ที่อายัดได้บัญญัติไว้ในมาตรา 282 (2) และ (3) ซึ่งได้แก่สังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง อสังหาริมทรัพย์ สิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์ และเงิน สิทธิเรียกร้องบางอย่างไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 286 สำหรับทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องที่อายัดได้และบัญญัติไว้เป็นพิเศษในมาตรา 310 จะต้องดำเนินการจำหน่ายไปตามความในมาตรานี้ ได้แก่

1. ถ้าเป็นพันธบัตรและหลักทรัพย์ที่เป็นประกัน ตามมาตรา 310 (1)

หลักทรัพย์ที่เป็นประกันซึ่งอาจจำหน่ายได้ เช่น สลากออมสิน พันธบัตรของรัฐบาล ใบรับของในคลังสินค้า ประทวนสินค้า ใบหุ้น เป็นต้น ซึ่งออกให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในนามของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขอศาลให้มียกเลิกสัญญาให้ขายตามรายการชานราคาที่กำหนดไว้ หรือราคาที่ปรากฏในวันขาย เช่นการขายหุ้น หรือจะขายทอดตลาดก็ได้ แต่จะขายต่ำกว่าราคาที่ปรากฏในตราสารอย่างมาตรา 310 (2) ไม่ได้

อันที่จริงทรัพย์สินเหล่านี้เป็นสิทธิเรียกร้อง หากรอให้ถึงกำหนดก็อาจรับเงินมาได้โดยวิธีอายัดไว้เช่นพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งมีกำหนดไถ่ถอนคืน อย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายกจะไม่รอจนถึงกำหนดไถ่ถอนเพราะสามารถขายไปได้เพื่อรวบรวมเป็นเงินชำระให้แก่เจ้าหนี้

2. ถ้าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ตามมาตรา 310 (2) เช่น ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้อนุญาตจำหน่ายตามราคาที่ปรากฏ หรือราคาต่ำกว่า หากศาลไม่อนุญาตให้นำตราสารออกขายทอดตลาด

3. ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องอื่นๆ ตามมาตรา 310 (3) นอกจากนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 310 ทวิ เช่น สัญญากระทำการงานต่างๆ ตามมาตรา 282 (4) ตัวอย่าง บุคคลภายนอกรับจ้างปลูกอาคารให้แก่ลูกหนี้ และยังปลูกสร้างไม่เสร็จตามสัญญาและไม่ยอมปลูกสร้างต่อไป เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอต่อศาลให้หมายเรียกผู้รับจ้างให้มาศาลเพื่อสอบถามว่าจะยอมชำระหนี้คือปฏิบัติตามสัญญาต่อไปหรือไม่ หากยินยอมศาลจะจกรายงานไว้ แต่ถ้าบุคคลนั้นไม่มาศาลหรือไม่ยอมก่อสร้างต่อไป (ชำระหนี้) เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องและพิพากษาให้ชนะคดี เจ้าหน้าที่ย่อมได้รับชำระหนี้จากสิทธิเรียกร้องนั้น แต่เจ้าหน้าที่ต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

คำสั่งอนุญาตตามมาตรา 310 นี้ มาตรา 310 วรรคสองบัญญัติให้เป็นที่สุด

การร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอายัดทรัพย์สิน

ในกรณีที่บุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งอาจเป็นเงินหรือสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างหรือสังหาริมทรัพย์ การรวบรวมทรัพย์สินเหล่านี้ ต้องใช้วิธีอายัดทรัพย์สินดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

แพ่ง มาตรา 282 (2) และ (3) เมื่อบุคคลภายนอกชำระหรือโอนหรือส่งมอบทรัพย์สินนั้นมา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องนำออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นเช่นเดียวกับการยึดทรัพย์ เพื่อนำเงินที่ได้มาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปตามมาตรา 310 ทวิ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310 ทวิ บัญญัติ “ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอกให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งหรือเรียกให้ส่งมอบสิ่งของนอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 310 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดและจำหน่ายไปตามที่บัญญัติไว้ในห้ามাত্রาต่อไปนี้”

การอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้อายัดและจำหน่ายไปด้วยวิธีการตามมาตรา 311 ถึงมาตรา 315 ดังต่อไปนี้

มาตรา 311 สิทธิเรียกร้องซึ่งระบุไว้ในมาตรา 310 ทวินั้น ให้อายัดได้โดยคำสั่งอายัดซึ่งศาลได้ออกให้ตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องฝ่ายเดียว และเจ้าหนี้ที่ได้นำส่งให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบเพื่อการชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของนั้น

เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดไว้ในหมายบังคับคดีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 ทวิ ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ถือว่าคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นคำสั่งอายัดของศาล

คำสั่งอายัดนั้น อาจออกให้ได้ไม่ว่าหนี้ของบุคคลภายนอกนั้นจะมีข้อโต้แย้งหรือมีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขหรือว่าได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนหรือไม่

คำสั่งนั้นต้องมีข้อห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตั้งแต่ขณะที่ได้ส่งคำสั่งนั้นให้ และมีข้อห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้ชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ เวลา หรือภายในเวลาตามที่กำหนดไว้ในคำสั่ง

มาตรา 311 เดิมบัญญัติว่าการอายัดสิทธิเรียกร้องมาตรา 310 (3) (ซึ่งนำมาบัญญัติใหม่เป็นมาตรา 310 ทวิ) ให้อายัดโดยคำสั่งศาลซึ่งได้ออกให้ตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยื่นคำขอ ฯลฯ ซึ่งแต่เดิมมาศาลจะออกคำสั่งอายัดเองก็ได้ หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้อายัดก็ได้ การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดก็อาศัยอำนาจที่ศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งจะทำให้ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดอายัดได้เอง ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 278 แต่ต่อมาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1773/2536 วินิจฉัยว่า ศาลเท่านั้น

ที่จะมีคำสั่งอายัดตามมาตรา 310 (3) ได้ (มาตรา 310 ทวิ) เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจอายัดทำให้ทางปฏิบัติที่ทำกันมาโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเกิดความขัดข้อง เข้าใจว่าศาลฎีกาอาจจะแปลมาตรา 311 (เดิม) มาตราเดียว โดยมีได้วิเคราะห์มาตรา 278 และการปฏิบัติที่ทำกันมานานแล้ว จึงเป็นเหตุให้ต้องแก้ไขมาตรา 311 ให้ศาลระบุในหมายบังคับคดีให้ชัดเจนขึ้นว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดได้ ตามที่ศาลระบุในหมายบังคับคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1773/2536

การอายัดให้บุคคลภายนอกชำระเงินแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตาม ป.วิ.พ. มาตรา 311 เสียก่อนคือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องฝ่ายเดียวให้ศาลมีคำสั่งอายัดให้ แต่เจ้าหนี้คดีนี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัด โดยมีได้ขอให้ศาลมีคำสั่งอายัด ดังนั้นเมื่อบุคคลภายนอกไม่ยอมชำระเงินตามคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องขอให้ศาลออกหมายอายัดให้จึงจะชอบ การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ดำเนินการให้ศาลออกหมายอายัดดังกล่าว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแก่บุคคลภายนอกเสมือนหนึ่งว่าบุคคลภายนอกนั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 312

กรณีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจออกหนังสืออายัดโดยอำนาจตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา 278 มาตรา 282 (3) และมาตรา 311 วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3379/2549

ภายใต้บังคับบทบัญญัติ แห่ง ป.วิ.พ. ว่าด้วยการบังคับคดีฯ เมื่อศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำมาวาง ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา รวมทั้งมีอำนาจรวบรวมเงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยวิธีอายัดเงินเช่นนั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 278 และมาตรา 282 (3) หรือในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะกำหนดไว้ในหมายบังคับคดีระบุให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดอายัดทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอกของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้ตามมาตรา 311 วรรคสอง ดังนั้น การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสืออายัดเงินค่าเช่าที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิจะได้รับจากผู้คัดค้านไปยังผู้คัดค้านจึงเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่จะดำเนินการได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าหนี้ของผู้คัดค้านซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะมีข้อโต้แย้ง ข้อจำกัดหรือเงื่อนไขใด ส่วนผู้คัดค้านมีสิทธิปฏิเสธหรือ

โต้แย้งได้โดยการยื่นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 312 วรรคหนึ่ง ถ้าคำสั่งอายัดไม่มีการคัดค้านหรือศาลมีคำสั่งรับรองตามวรรคหนึ่งแล้วผู้คัดค้าน ไม่ปฏิบัติตามเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแก่ผู้คัดค้านและดำเนินการไป เสมือนหนึ่งว่าผู้คัดค้านเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 312 วรรคสอง มิใช่หน้าที่ของโจทก์แต่อย่างใด โจทก์จะยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายเรียกกรรมการบริษัทผู้คัดค้านมาไต่สวนและมีคำสั่งให้ผู้คัดค้านส่งเงินค่าเช่าที่อายัดไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีหาได้ไม่ ที่ศาลชั้นต้นไต่สวนคำร้องและมีคำสั่งให้ผู้คัดค้านส่งเงินค่าเช่าที่อายัดและศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้จำนวนเงินที่ให้ผู้คัดค้านส่งเงินที่อายัดไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี จึงเป็นการไม่ชอบ ปัญหานี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกายกขึ้นวินิจฉัยได้เอง ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 142 (5) ประกอบมาตรา 246 และ 247

คำพิพากษาฎีกาที่ 7027/2550

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 311 วรรคหนึ่ง บัญญัติถึงการอายัดสิทธิเรียกร้องซึ่งระบุไว้ในมาตรา 310 ทวิ ว่าให้อายัดได้โดยคำสั่งอายัดซึ่งศาลได้ออกให้ตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยื่นคำขอแต่ในวรรคสองก็บัญญัติให้อำนาจแก่ศาลไว้ด้วยว่า เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดไว้ในหมายบังคับคดีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องนั้นก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ถือว่าคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นคำสั่งอายัดของศาล การที่ศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดีระบุให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทรัพย์สินที่ให้จัดการอายัดตามหมายบังคับคดี ย่อมหมายรวมถึงสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีต่อบุคคลภายนอก จึงเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดีแล้วว่าให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องได้ คำสั่งอายัดของพนักงานบังคับคดีจึงเท่ากับเป็นคำสั่งอายัดของศาลโดยผลของมาตรา 311 วรรคสอง การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอายัดสิทธิเรียกร้องของจำเลยไปถึงผู้คัดค้านจึงชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 311 วรรคสาม คำสั่งอายัดนั้นอาจออกให้ได้ไม่ว่าหนี้ของบุคคลภายนอกนั้นจะมีข้อโต้แย้งหรือมีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขหรือว่าได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1255/2514

การรถไฟแห่งประเทศไทยมีข้อบังคับว่าด้วยกองทุนสำหรับจ่ายสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานในการรถไฟฯ กรณีออกจากงานอยู่ 2 ฉบับ ซึ่งผู้ออกจากงานไม่ว่าเพราะเหตุ

ใด (นอกจากถูกไล่ออก) อาจเลือกรับเงินสงเคราะห์ครั้งเดียวหรือเป็นรายเดือนตามข้อบังคับฉบับหนึ่งฉบับใดก็ได้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นพนักงานของการรถไฟฯ และออกจากงาน ย่อมมีสิทธิเรียกร้องเงินสงเคราะห์จากการรถไฟฯ สุดแต่จะเลือก แม้จะยังไม่เลือก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็มีสิทธิขอให้ศาลมีคำสั่งอายัดเงินสงเคราะห์ครั้งเดียวตามสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้วิธีหนึ่งให้การรถไฟฯ ส่งเงินนั้นมายังศาลได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8796/2550

จำเลยเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ ครุ महाสารคามผู้ร้องมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนนับแต่วันที่เข้าเป็นสมาชิกของผู้ร้อง เพียงแต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นมติของที่ประชุมใหญ่ในการประชุมสามัญประจำปีตามข้อบังคับของผู้ร้อง สิทธิเรียกร้องดังกล่าวที่จำเลยมีต่อผู้ร้องจึงเป็นหนี้ที่มีเงื่อนไขและไม่ได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดได้ตามมาตรา 311 วรรคสาม คำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ให้ผู้ร้องส่งเงินดังกล่าวภายใน 1 วัน นับแต่วันที่ผู้ร้องอนุมัติให้จ่ายจึงมิได้เป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขข้อบังคับของผู้ร้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4701/2550

จำเลยเป็นโจทก์ฟ้องผู้ร้องเป็นจำเลย คดีถึงที่สุดโดยศาลพิพากษาให้ผู้ร้องชำระเงินมัดจำค่าที่ดินแก่จำเลย แต่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอให้งดการบังคับคดีไว้จนกว่าคดีแพ่งซึ่งผู้ร้องฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยเพราะเหตุเลิกสัญญาจะชี้ว่าจะขายที่ดินเป็นอสังหาริมทรัพย์หนึ่งจะถึงที่สุด ศาลมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีได้ตามมาตรา 293 วรรคท้าย (เดิม) คำสั่งดังกล่าวไม่มีผลผูกพันโจทก์ซึ่งมิได้เป็นคู่ความในคดีดังกล่าวด้วย โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยจึงมีสิทธิเข้าจัดการกับสิทธิเรียกร้องของจำเลยที่มีต่อผู้ร้องดังกล่าวตามมาตรา 310 ทวิ ประกอบมาตรา 311 แม้ผู้ร้องจะได้ฟ้องเรียกเงินค่าเสียหายจากจำเลยเป็นคดีแพ่งอีกคดีหนึ่งซึ่งมีผลมาจากสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินรายเดียวกัน และสามารถนำหนี้ทั้งสองคดีมาหักกลบลบกันได้ โจทก์ก็ยังมีสิทธิขอให้อายัดสิทธิเรียกร้องของจำเลยได้ เพราะมาตรา 311 วรรคสาม บัญญัติว่า คำสั่งอายัดนั้นอาจออกให้ได้ไม่ว่าหนี้ของบุคคลนั้นจะมีข้อโต้แย้งหรือมีข้อจำกัดหรือไม่

มาตรา 311 วรรคท้าย คำสั่งนั้นต้องมีข้อห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ยกเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้อง ตั้งแต่ขณะที่ได้ส่งคำสั่งนั้นให้ และมีข้อห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้

ชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ เวลา หรือภายในเวลาตามที่กำหนดไว้ในคำสั่ง

ต้องกำหนดเวลาให้ชำระเงินในคำสั่งอายัด

1. คำสั่งอายัดนั้นต้องมีไปถึง 2 คน คนหนึ่งคือลูกหนี้ ห้ามมิให้ลูกหนี้จำหน่ายจ่ายโอนหรือโอนสิทธิเรียกร้อง

2. ต้องมีไปถึงลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั้น คือบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้ของลูกหนี้ นั่นอีกทีหนึ่งว่าให้ส่งมอบเงินและสิ่งของนั้นมายังเจ้าพนักงานบังคับคดี ภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด

ถ้ายังมีได้ทำ 2 ประการข้างต้น คำสั่งอายัดนั้นถือว่ายังไม่มีผลหรือไม่เป็นคำสั่งอายัด

คำพิพากษาฎีกาที่ 312/2512

ศาลชั้นต้นออกคำสั่งห้ามจำเลยถอนเงินจากกรมการศาสนา ในฐานะที่กรมการศาสนาเป็นผู้จัดการผลประโยชน์ของวัดซึ่งเป็นผู้ร้องขัดทรัพย์จนกว่าคดีจะถึงที่สุด และได้มีหมายแจ้งคำสั่งที่ห้ามจำเลยไปให้กรมศาสนาทราบ มิใช่วิธีการอายัดสิทธิเรียกร้องของจำเลยต่อกรมการศาสนาตามมาตรา 311 จึงต้องถือว่าไม่มีการอายัดสิทธิเรียกร้อง เมื่อไม่มีการอายัดก็นำมาตรา 312 วรรคสอง มาใช้บังคับไม่ได้

การโต้แย้งคำสั่งอายัด

เมื่อบุคคลภายนอกได้รับคำสั่งอายัดแล้ว สิทธิของบุคคลภายนอกมีอยู่อย่างใดนั้น เป็นไปตามมาตรา 312 ถ้าบุคคลภายนอกที่ได้รับคำสั่งอายัดทรัพย์ปฏิเสธหรือโต้แย้งหน้าที่เรียกร้องเอาแก่ตน ศาลอาจทำการไต่สวน และ (1) ถ้าศาลเป็นที่พอใจว่าหน้าที่เรียกร้องนั้นมีอยู่จริง ก็ให้มีคำสั่งให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามคำสั่งอายัดหรือ (2) ถ้าศาลเห็นว่ารูปเรื่องจะทำให้เสร็จเด็ดขาดไม่ได้สะดวกโดยวิธีไต่สวนก็ให้มีคำสั่งอย่างอื่นใดในอันที่จะให้เรื่องเสร็จเด็ดขาดไปได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรานี้เป็นดุลพินิจของศาล ปกติศาลก็จะไต่สวนว่าเรื่องเป็นอย่างไร สิทธิระหว่างลูกหนี้กับบุคคลภายนอก หรือลูกหนี้แห่งสิทธินั้นอย่างไร เมื่อไต่สวนได้ความอย่างไรก็บังคับตามนั้น ถ้ามีหนี้เรียกร้องต่อกันจริงก็สั่งอายัด สั่งให้ส่งมอบเงินหรือสิ่งของได้ ถ้าไม่ไหวหรือไม่มีก็ยกคำร้องขออายัดนั้นไป แต่ถ้าเป็นเรื่องยุ่งยากที่ไม่สามารถจะหาคำตอบได้โดยวิธีการไต่สวนธรรมดา ศาลอาจจะสั่งอย่างอื่นก็ได้ จะสั่งยกเลิกการอายัดไป

เลขหรือจะบอกให้เจ้าหน้าที่ไปฟ้องร้องเป็นคดีต่างหาก เพื่อจะยุติข้อพิพาทแล้วค่อยมาว่ากันใหม่ว่าสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เหล่านั้นจะต้องถูกบังคับคดีด้วยวาจาหรือไม่ก็ได้แล้วแต่ศาลจะสั่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ 487/2550

การที่จำเลยโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับเงินจากผู้ร้องตามสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีก่อนของศาลชั้นต้นให้แก่บริษัท ท. โดยบริษัทดังกล่าวมีหนังสือแจ้งการโอนสิทธิเรียกร้องให้ผู้ร้องทราบแล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องย่อมเป็นอันสมบูรณ์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 306 วรรคหนึ่ง และหากการโอนสิทธิเรียกร้องยังไม่มีกรายกเลิกกันโดยชอบสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการชำระหนี้จากผู้ร้องซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีก่อนย่อมตกเป็นของบริษัท ท. จำเลยย่อมไม่มีสิทธิที่จะรับเงินตามคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจากผู้ร้อง โจทก์จึงไม่มีสิทธิอายัดสิทธิเรียกร้องได้ การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีคำสั่งอายัดสิทธิเรียกร้องไปยังผู้ร้องเป็นการไม่ชอบ ผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องให้เพิกถอนคำสั่งอายัด

มาตรา 312 วรรคหนึ่ง ให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกหรือลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องที่จะปฏิเสธหรือโต้แย้งหนี้ที่เรียกร้องต่อศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีตามมาตรา 302 คือศาลชั้นต้น โดยต้องเสนอร่องขอเข้ามาในคดีเดิม มิใช่เสนอคำร้องเป็นคดีใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 10665/2550

การเสนอคำร้องขอที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้น ป.วิ.พ. มาตรา 7 (2) บัญญัติให้เสนอต่อศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีตามมาตรา 302 และศาลที่มีอำนาจทำคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องใดๆ อันเกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรา 302 คือศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นต้น การที่โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลไต่สวนและมีคำสั่งว่าผู้ร้องเป็นหนี้จำเลยที่ 1 และให้ผู้ร้องปฏิบัติตามคำสั่งอายัดเงินของเจ้าพนักงานบังคับคดี จึงเป็นการเสนอคำร้องขอที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษา ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าว โจทก์จะต้องขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีเดิม มิใช่เสนอคำร้องเป็นคดีใหม่

มาตรา 312 วรรคสอง ถ้าคำสั่งอายัดทรัพย์นั้นไม่มีการคัดค้านหรือศาลได้มีคำสั่งรับรองดังกล่าวแล้ว และบุคคลภายนอกมิได้ปฏิบัติตามนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้อง

ขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแก่บุคคลภายนอกนั้น และดำเนินการไปเสมือนหนึ่งว่าบุคคลนั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา นี่คือผลบังคับของการจัดขึ้นคำสั่งอายัด อาจจะต้องถูกออกหมายบังคับคดีเหมือนลูกหนี้ตามคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 773/2549

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องได้ตามคำสั่งของศาลชั้นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310 ทวิ, 311 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

สิทธิเรียกร้องให้ผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้นที่ค้างชำระเป็นสิทธิเรียกร้องที่บริษัทจำเลยมีต่อผู้ถือหุ้นเป็นสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอกอย่างหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310 ทวิ เมื่อบริษัทจำเลยมีสิทธิเรียกร้องให้ ว. ผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้นที่ค้างชำระเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจอายัดค่าหุ้นที่ค้างชำนั้น เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งอายัดให้ ว. ส่งเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว กรณีจึงต้องด้วย มาตรา 312 วรรคสองที่ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแก่บุคคลภายนอกนั้นและดำเนินการไปเสมือนหนึ่งว่าบุคคลนั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การดำเนินการร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีดังกล่าวนี้มีใช้น้ำที่ของโจทก์ โจทก์จะยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ได้ แต่เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

มาตรา 312 วรรคท้าย ถ้าค่าแห่งสิทธิเรียกร้องซึ่งอายัดไว้นั้นต้องเสื่อมเสียไป เพราะความผิดของบุคคลภายนอก เนื่องจากการที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลไม่ว่าด้วยประการใดๆ บุคคลภายนอกเช่นว่านั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อความเสียหายใดๆ ซึ่งเกิดขึ้นแก่เจ้าหนี้นั้นเป็นความผิดของบุคคลภายนอกที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล เช่น กรณีที่คำสั่งอายัดระบุว่าให้บุคคลภายนอกส่งมอบน้ำมันให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีภายในกำหนด เมื่อบุคคลภายนอกละเลยไม่ส่งมอบให้ในที่สุดน้ำมันนั้นเกิดระเหย หายไป หรือถูกไฟไหม้ กรณีเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็อาจจะถูกเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายได้

ปัญหาว่า การจะเรียกให้ชดใช้ค่าเสียหายในกรณีเช่นนี้ จะเรียกมาในคดีนี้หรือจะต้องว่ากันไปคดีต่างหาก ตรงนี้ความเห็นไม่สอดคล้องกัน เห็นว่า น่าจะบังคับกันในคดีนี้ได้ เพราะเช่นเดียวกับวรรคสองที่ให้บังคับเสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

กำหนดเวลาปฏิเสธหรือโต้แย้ง

มาตรา 312 ไม่มีกำหนดว่าบุคคลภายนอกจะต้องโต้แย้งภายในเวลาเมื่อใด เพราะฉะนั้นตราบดที่ขังไม่ได้ส่งเงินที่ถูกอายัด น่าจะโต้แย้งได้ตลอดเวลา

คำพิพากษาฎีกาที่ 682/2514

ในชั้นบังคับคดี ศาลได้สั่งอายัดเงินส่วนได้ของจำเลยร่วมซึ่งจะได้รับชำระจากเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ตามคำร้องของโจทก์ และเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งการอายัดให้จำเลยร่วมทราบแล้วในกรณีเช่นนี้มีได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายระบุไว้โดยตรงว่าให้จำเลยร่วมร้องคัดค้านภายในกำหนดระยะเวลาเท่าใด เมื่อปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดียังมิได้จ่ายเงินที่อายัดนั้นให้แก่โจทก์ไป จำเลยร่วมย่อมใช้สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านขอให้ถอนการอายัดและจ่ายเงินนั้นให้แก่ตนได้

สิทธิเรียกร้องระงับไปหรือตกไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอกแล้วจะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2004/2528

ศาลชั้นต้นได้พิพากษามาตามยอมให้จำเลยทั้งสามชำระหนี้โดยรับผิดชอบจากทรัพย์สินของ ส. ระหว่างบังคับคดีศาลชั้นต้นหมายเรียกจำเลยที่ 1 และ จ. มาให้ถ้อยคำเกี่ยวกับทรัพย์สินของ ส. เจ้ามรดก ได้ความว่า จ. เข้าร้านอาหารอันเป็นทรัพย์สินของ ส. จากจำเลยที่ 1 และได้ออกเช็คชำระค่าเช่าลงวันที่ล่วงหน้า เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงได้แจ้งอายัดเงินตามเช็คดังกล่าวแก่ จ. ก่อนที่เช็คนั้นจะถึงกำหนดใช้เงิน โดยให้นำเงินค่าเช่ามาส่งแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ จ. ไม่ปฏิบัติตาม เมื่อเช็คถึงกำหนดใช้เงินผู้ทรงได้นำเช็คไปขึ้นเงินแต่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเพราะมีคำสั่งอายัด ต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือเตือนให้ จ. ส่งเงินค่าเช่าตามเช็คอีก จ. ตอบขัดข้องว่าเช็คที่ส่งจ่ายให้จำเลยที่ 1 นั้นได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้ว ดังนี้ เห็นได้ว่า จ. ได้ชำระหนี้กองมรดกด้วยเช็คให้จำเลยที่ 1 ก่อนจะได้รับคำสั่งอายัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีและเช็คนั้นได้โอนไปยังผู้ทรงซึ่งเป็นบุคคลภายนอกแล้ว ซึ่ง จ. จะต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คให้ผู้ทรงและหนี้ยังไม่ระงับสิ้นลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 วรรคท้าย ก็ตาม ก็เป็นเรื่องที่ผู้ทรงเช็คจะต้องไปว่ากล่าวเอาแก่ จ. เจ้าพนักงานบังคับคดีจะขอให้ศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดีแก่ จ. ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 312 วรรคสอง ไม่ได้